

Allt mer tolkande journalistik

Subjektivitet, åsikter och känslor
i nyhetsmedierna

Anna Roosvall och Andreas Widholm*

Förekomst av tolkningar och känslor i journalistiskt material ger ofta upphov till diskussion. En viktig bakgrund till detta är objektivsidealet, som ju föreskriver att journalistiken ska sträva efter opartiskhet och saktlighet i nyhetsförmedlingen. Detta kan ibland leda till att personliga tolkningar i rapporteringen kopplas samman med brister i den journalistiska kvaliteten. Men både beskrivande och tolkande journalistik behövs. Båda är centrala för journalistikens dubbla demokratiska uppdrag, det vill säga att å ena sidan informera medborgarna och granska makten, och å andra sidan utgöra ett forum för debatt där olika åsikter kan brytas mot varandra (Moe, 2008).

Under de senaste åren har känslor kommit att bli ett allt viktigare ämnesområde i medieforskningen. Intresset utgår bland annat från paradoxen att journali-

* Anna Roosvall är professor i medie- och kommunikationsvetenskap. Andreas Widholm är docent i journalistik. Båda är verksamma vid JMK, Stockholms universitet.

stik som berör och väcker känslor ofta prisas och anses vara den allra bästa, som exempelvis i undersökande reportage, samtidigt som en känslomässig stil också kopplas samman med sensationslystnad och brist på relevans och tillräcklig distans. I det här kapitlet undersöker vi hur förekomsten av tolkande journalistik varierar mellan medier, ämnesområden och över tid, samt hur den tolkande journalistiken förhåller sig till just känslor. Vi tar avstamp i ett antal tidigare studier om subjektiv, tolkande och känslomässig journalistik och analyserar därefter utvecklingen med särskild tonvikt på journalistikens bidrag till demokratin.

Tolkningar, åsikter och känslor i journalistiken – ett mångfacetterat fält

En utmärkande egenskap hos den tolkande journalistiken är att den lämnar utrymme för subjektiva argument och värderingar. Det handlar inte nödvändigtvis om att peka ut vad som är rätt eller fel, bra eller dåligt, utan också om att värdera och bedöma argument och skeenden i omvärlden samt att vägleda läsaren i komplexa frågor. Flera studier i Sverige liksom internationellt har visat att tolkande journalistik har ökat över tid (se exempelvis Djerf-Pierre & Weibull, 2008; Soontjens, 2019). Inom kulturjournalistiken, som historiskt varit en starkt tolkande form av journalistik, syns dock en motsatt tendens där en deskriptiv stil har ökat över tid i såväl press som radio och TV (Widholm, Riegert & Roosvall, 2019; Roosvall & Widholm, 2016). Dessa skillnader visar på ett behov av studier som inriktar sig på tolkningar inom olika delar av det journalistiska

fältet, liksom på förändrade genrekonventioner inom journalistiken i stort (och inte bara inom nyheter och politisk journalistik).

En annan del av journalistiken som alltid varit genomsyrad av tolkande och subjektiva aspekter är ledare och debattsidor. Ledare sticker ut från annat åsiktsmaterial genom att de anses ge uttryck för åsikter som betraktas som *legitima* i ett samhälle (Kunelius, 2012:37) – vilket annat åsiktsmaterial som insändare och krönikor inte nödvändigtvis gör – samt genom att åsikterna och värderingarna förstås också är *politiska* (Nord, 2001). Åsikterna utgör tidningarnas officiella ståndpunkter och är därmed *institutionella*, medan till exempel analyser, kolumner och recensioner är *individuella*. En studie av Coward (2013:94) visar att individuella och framförallt personliga kolumner har ökat över tid. Sådana texter kritiserar oftare för att vara oseriösa, vilken sällan sker för de åsikter som presenteras med en institutionell inramning.

Till följd av digitaliseringen och konvergensen på mediemarknaden har utrymmet för journalistik ökat markant de senaste två decennierna. Detta har gjort att det finns plats för fler typer av journalistik än tidigare, samtidigt som det produceras medierat innehåll av allt fler aktörer utanför journalistiken. Enligt Wahl-Jørgensen (2019) är detta några av förklaringarna till varför *känslor* fått ett ökat utrymme i medierna. Vissa områden i journalistiken karaktäriseras av en särskilt stark koppling mellan tolkning och känslor. Detta gäller exempelvis kultur- och nöjesmaterial eftersom det är svårt att förhålla sig till sådant som musik, film och litteratur utan att ha hänsyn till emotionella

upplevelser. När det gäller andra delar av journalistiken betraktas dock ofta känslor som ett uttryck för kommersialisering och tabloidisering, särskilt då de kopplas samman med personifiering och livsstilsfrågor (Kristensen & Roosvall, 2019). Inom forskningen sammanfattas ofta denna tendens genom att peka på hur ”soft news” vinner mark på bekostnad av ”hard news”, men det råder ingen konsensus i fråga om vilka effekter utvecklingen leder till (Sjøvaag, 2015). Många ser fortfarande nyhetsmediernas bidrag till demokratin primärt genom en ”hård” definition av journalistik, men det finns också forskare som ser en demokratisk potential i de mjuka nyheterna, bland annat eftersom de tar sin utgångspunkt i vardagslivet och för att de är mindre elitcentrerade (Fürsich, 2012).

Tolkande journalistik och/som opinionsbildning

Låt oss börja med några metodologiska utgångspunkter. När vi noterar vikten av att analysera tolkande och deskriptiv journalistik inom olika delfält av journalistiken, så innebär detta att det är viktigt att skilja på olika typer av tolkande journalistik. Det är framför allt viktigt att skilja på huruvida tolkande perspektiv förekommer inom journalistik som signaleras som opinionsjournalistik, och journalistik som presenteras som nyheter eller annan icke opinionspräglad journalistik. I texter som syftar till att skapa opinion är det av självklara anledningar helt naturligt med en tolkande ansats, medan det inom nyhetsbevakningen krävs en annan balans mellan deskription och tolkning, bland annat på grund av objektivitets-

idealet. Mediestudiers innehållsanalys tar sig an tidningarna i sin helhet; såväl nyheter och reportage, som ledartexter, debattartiklar, recensioner, och krönikor ingår. Under tidigare år har dock inte kodningen tagit någon hänsyn till om texter varit publicerade på exempelvis debatt- och ledarsidor eller om de förekommit inom nyhetsjournalistiken. Nytt för 2018 års kodning är emellertid variabeln ”opinion”, vilken ger ett grovt mått på förhållandet mellan renodlat opinionsmaterial och övrig journalistik. Eftersom variabeln än så länge bara gäller 2018 kan inte jämförelser över tid göras. För år 2018 framträder dock följande förhållanden som betydelsefulla för förståelsen av den tolkande tidningsjournalistiken:

- 82 procent av artiklarna i pressen 2018 utgjordes av nyheter, och 18 procent utgjordes av olika former av *opinionsjournalistik*, t ex ledare, debatt eller recensioner. Nära en femtedel av texterna har alltså inte något krav på sig att vara opartiska.
- Andelen *tolkande* material i pressen som helhet var 36 procent år 2018, medan det deskriptiva utgjorde 64 procent.
- Sorterar vi bort alla *opinionstexter* och fokuserar bara på *nyhetstexter* sjunker andelen tolkande material till 23 procent, medan det deskriptiva utgör 77 procent.
- Ett fjärde sätt att se på saken är att konstatera att nära hälften av all *tolkande* tidningsjournalistik år 2018, 46 procent, utgjordes av opinionsjournalistik medan 54 procent publicerades inom den övriga journalistiken.

Kontentan av detta är att även om vi i det följande kommer att försöka belysa den tolkande journalistikens utveckling över tid, så kan vi inte uttala oss om i vilken utsträckning förändringar beror på en mer eller mindre omfattande opinionsjournalistik, eller om det handlar om att nyhetsjournalistiken faktiskt blir mer tolkande. Detta kan vi säga något om först i uppföljande studier.

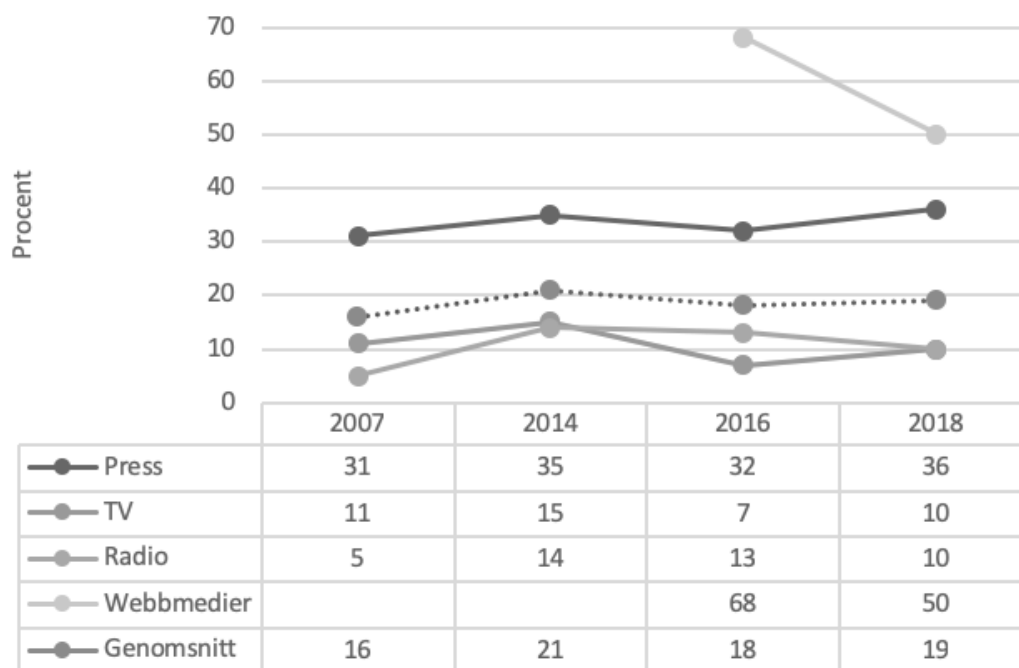
Den tolkande journalistiken över tid

Diagram 1 nedan visar andelen tolkande material i olika medieformer över tid. Vid en första anblick ser förändringslinjerna relativt odramatiska ut. Visst ser det ut att ha blivit något mer tolkande journalistik, framförallt i radion och pressen, men utvecklingen böljar fram och tillbaka inom samtliga medier. Tidningarna har som väntat en betydligt högre grad av tolkande journalistik jämfört med TV och radio. Skillnaderna kan kopplas till den bredare uppsättning genrer som finns inom pressen, men också till det faktum att opinionsjournalistiken inte kan få samma utrymme i etermedier, särskilt inte i public service som dominerar TV-materialet i studien.

Det mesta tydliga resultatet är dock att helt webbaserade medier, här ensamt representerade av *Nyheter24*, innehåller betydligt mycket större andel tolkningar än de övriga (under 2016 så mycket som 68 procent). *Nyheter24* har ingen traditionell nyhetsorganisation att luta sig emot och är därför starkt beroende av trafik från sociala medier. Forskning om

s k ”viral” nyheter visar att åsiktsdrivna texter som innehåller starka känslor har lättare att nå stor spridning (Wadbring & Ödmark, 2014).

Diagram 1. Andelen tolkande journalistik i olika medietyper 2007–2018

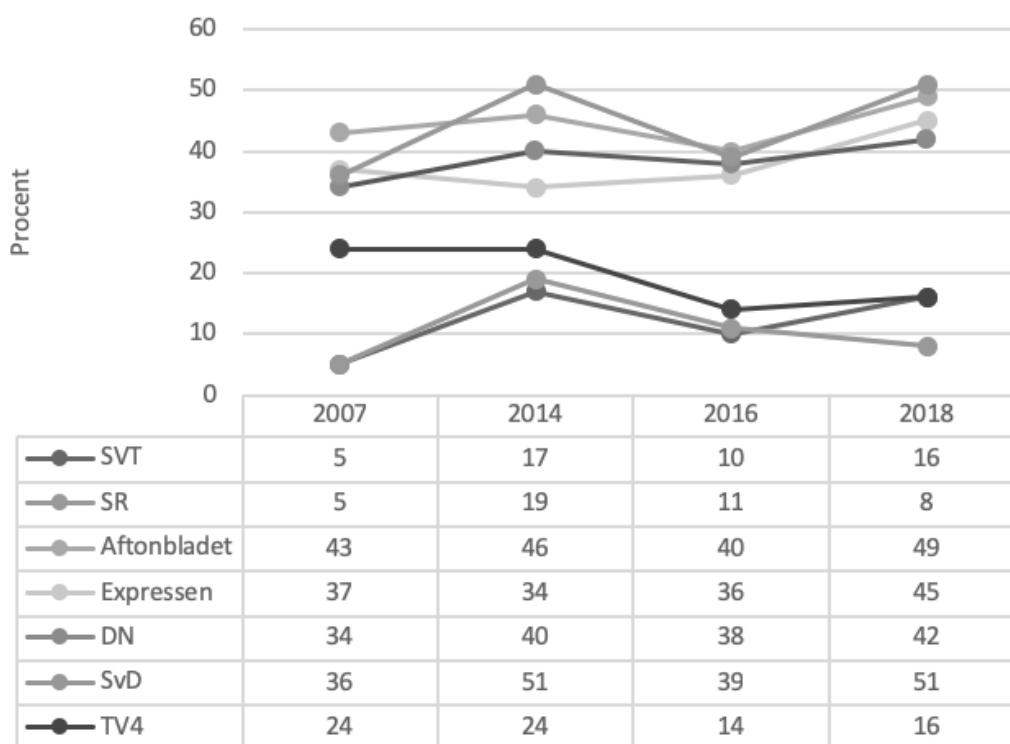

Kommentar: Diagrammet visar andelen tolkande journalistik (procent) inom olika medietyper och under fyra nedslagsår. En läsare bör notera olikheterna i mätpunkterna: sju år skiljer mellan den första och den andra mätpunkten varpå två år skiljer mellan resterande mätpunkter. Det totala antalet analyserade enheter (N) är 19 553.

Det finns naturligtvis variationer även inom kategorier som press, radio och TV. Morgon- och kvällstidningar liksom public service och kommersiella kanaler kännetecknas av olika innehålls- och publikprofiler, vilket kan tänkas påverka graden av tolkande journalistik. Diagram 2 nedan tar sig an dessa dimensioner genom att fokusera på några av de stora riksmidierna (till vilka vi också räknar *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* eftersom de har stort inflytande på den nationella debatten, inte minst genom opinionsjournalistiken).

En tydlig förändring över tid syns för nyheterna i SVT, där andelen tolkande material är hela tre gånger så stor 2018 (16 procent) jämfört med 2007 (5 procent). Siffrorna speglar ett ökat fokus på kommentarer och analyser av pågående händelser och SVT närmar sig i detta avseende journalistiken i TV4, vilket syns också i tidigare studier (Widholm, 2016). Sveriges Radio har också mer tolkande material över tid, även om siffrorna inte är lika tydliga på grund av variationer mellan åren. Även bland tidningarna har den tolkande journalistiken fått större utrymme över tid.

Diagram 2. Andelen tolkande journalistik i riksmedier 2007–2018

Kommentar: Diagrammet visar andelen tolkande journalistik (procent) inom olika riksmedier och under fyra nedslagsår. En läsare bör notera olikheterna i mätpunkterna: sju år skiljer mellan den första och den andra mätpunkten varpå två år skiljer mellan resterande mätpunkter. Det totala antalet analyserade enheter (N) är 19 553.

Vi ser däremot inga tendenser som pekar mot stora systematiska skillnader mellan morgonpress och kvällspress eftersom relationerna dem emellan ser olika ut beroende på nedslagsår. *Aftonbladet* är dock mer tolkande än *Expressen*, medan Svenska Dagbladet är mer tolkande än Dagens Nyheter – detta gäller samtliga undersökta år.

Tolkande journalistik inom olika ämnesområden

Som vi noterat tidigare tyder mycket på att graden av tolkning inte bara hänger samman med olika medietyper, utan också med olika ämnesområden. I tabell 1 nedan, sammanfattar vi därför hur graden av tolkande journalistik ser ut inom olika ämnesområden över tid. Några ämnesområden skiljer ut sig genom att de i särskilt hög grad är föremål för journalistiska tolkningar under samtliga undersökningsår: Kultur, livsstil, politik, sport och medier. Det finns dock inga tydliga tecken på att den politiska journalistiken blivit mer tolkande över tid; tvärtom var faktiskt år 2018 det år där den politiska bevakningen var minst tolkande, trots att det var ett valår. Kulturbevakningen tycks återigen ha blivit mer tolkande efter att under flera år blivit mer deskriptiv. Minst tolkande är den typiska ”blåljusjournalistiken” där områden som brottslighet och olyckor nästan uteslutande beskrivs genom en deskriptiv stil. Olyckor och brott är i den meningen typiskt ”hårda” nyhetsområden som behöver rapporteras snabbt för att inte bli irrelevanta (Sjøvaag, 2015).

Tabell I. Andelen tolkande journalistik inom olika ämnesområden 2007–2018 (procent)

	2007 n=4 355	2014 n=5 380	2016 n=5 028	2018 n=4 790
Politik	40	47	41	38
Ekonomi	15	18	18	22
Sociala frågor	22	30	26	26
Sport	37	38	28	43
Olyckor	3	5	4	3
Kultur	50	45	39	50
Underhållning	30	31	26	33
Väder	15	2	7	5
Vetenskap/teknologi	30	33	43	32
Medier	31	47	45	41
Miljö	31	28	20	28
Brott	4	6	5	6
Livsstil	43	44	50	57
Krig/konflikt	22	22	24	32
Övrigt	29	20	31	38
Totalt	27	31	29	32

Kommentar: Tabellen visar andelen tolkande journalistik inom olika ämnesområden under fyra nedslagsår. En läsare bör notera olikheterna i mätpunkterna: sju år skiljer mellan den första och den andra mätpunkten varpå två år skiljer mellan resterande mätpunkter. Det totala antalet analyserade enheter (N) är 19 553.

Tolkningar och känslor

Låt oss nu gå över till de emotionella dimensionerna av journalistiken. Som väntat är graden av emotionalitet avsevärt högre i tolkande texter jämfört med deskriptiva. Graden av emotionalitet inom *deskriptiva* texter varierar mellan 15 och 23 procent över åren.

Inom de tolkande texterna ligger variationen mellan 37 procent (2016) och så mycket som 64 procent år 2018 (ej i tabell). Dessa skillnader är i sig inte förvånande utan stämmer väl överens med tidigare forskning. Vad vi däremot vet mindre om är om det råder systematiska skillnader beträffande graden av emotionalitet inom olika ämnesområden.

Tabell 2. Andelen emotionella nyheter inom olika ämnesområden (procent)

	2007 n=4 355	2014 n=5 380	2016 N=5 028	2018 N=4 790
Politik	25	32	20	27
Ekonomi	11	20	13	20
Sociala frågor	21	29	26	31
Sport	38	46	22	43
Olyckor	12	25	11	10
Kultur	25	45	18	57
Underhållning	40	48	34	59
Väder	10	2	7	18
Vetenskap/teknologi	21	23	12	16
Media	26	42	29	35
Miljö	16	22	16	25
Brott	10	15	10	14
Livsstil	45	52	30	56
Krig/konflikt	17	33	25	26
Övrigt	22	27	15	21
Totalt	24	34	21	33

Kommentar: Tabellen visar andelen emotionella nyheter inom olika ämnesområden under sammanlagt fyra nedslagsår. En läsare bör notera olikheterna i mätpunkterna: sju år skiljer mellan den första och den andra mätpunkten varpå två år skiljer mellan resterande mätpunkter. Det totala antalet analyserade enheter (N) är 19 553.

Det sägs ofta att politiken i all högre grad styrs av emotionell kommunikation, inte minst i sociala medier (Wahl-Jørgensen, 2019). År 2014 och 2018, som båda är valår, utmärker sig som särskilt emotionellt orienterade för journalistiken generellt (se tabell 2). När det gäller den politiska bevakningen så stämmer det att den ofta bedrivs med ett känslomässigt språk. Siffrorna har varit relativt stabila över tid (27 procent av den politiska bevakningen innehöll känslor år 2018).

Liksom för det tolkande materialet sticker sport-, kultur-, och livsstilsjournalistik samt underhållning ut från det övriga genom en särskilt hög grad av emotionalitet. Tydligt deskriptiva områden som olyckor brottslighet och ekonomi, har på samma sätt en lägre grad av emotionalitet. Emotionella element i miljörapporteringen är mer framträdande 2018 än tidigare undersökta år, vilket kan vara relaterat till den ökade uppmärksamheten för klimatfrågorna i samband med ”skolstrejk för klimatet” och liknade aktioner, inklusive den metadebatt om att medierapporteringen är för distanserad och oengagerad som detta bidragit till.

Avslutande reflexioner

I det här kapitlet har vi visat att många av de stora riksmidierna rört sig mot att producera mer tolkande journalistik. Vi har också visat att tolkningar inom journalistiken är tätt sammanflätade med emotioner. Kultur-, underhållnings-, och livsstilsrapporteringen har aldrig varit så emotionellt orienterad som den var

2018. Samtidigt så har den *politiska* bevakningen blivit vare sig mer tolkande eller mer emotionellt orienterad över tid. Detta är förvånande, givet att emotioner tillskrivits en ökad betydelse inom journalistik och politisk kommunikation utanför Sverige (Wahl-Jørgensen, 2019). Här krävs fler studier som inriktar sig på skillnader mellan olika medier.

Vi kan i ljuset av allt detta fråga oss vilken information medborgarna behöver för att fritt och självständigt kunna ta ställning i olika samhällsfrågor. Salgado och Strömbäck (2012:156-7) poängterar att för dem som förespråkar tolkande journalistik kan svaret vara att vi behöver analytisk och kontextualiserad information, så att folk lättare kan förstå komplexa händelser och sakfrågor. Från andra hållet framhålls istället vikten av ”ofiltrerad” journalistik, där informationen ligger så nära ursprungskällorna som möjligt, utan vidhängande journalistiska tolkningar. Det senare utesluter dock inte känslornas betydelse. Känslor är ofta viktiga i material som redigerats eller publicerats av källorna själva, som i så kallad ”medborgarjournalistik” (Roosvall & Tegelberg, 2018). Becket & Deuze (2016:1) argumenterar för att journalistiken i de traditionella medierna borde låta sig inspireras av sådan medborgarjournalistik och därmed bli en ”meningsfull, insiktsfull och pålitlig del av ett affektivt medialt ekosystem under utveckling” (vår översättning). Som vi noterat tidigare kan dock emotionalitet i journalistiken också leda till en ökad personifiering.

Det finns en risk att en mer omfattande tolkande journalistik leder till att förtroendet för nyhets-

medierna försvagas. Enligt Coward (2013:31) så bör objektivitetsidealet därför inte bara innebära en strävan efter att spegla verkligheten, utan också ett erkännande av hur svårt det är att uppfylla detta ideal. Ett led i detta erkännande kan därför vara att öka *transparensen* i journalistiken (se även Marsh, 2007). Med detta synsätt blir det tydligt att objektivitet och subjektivitet, liksom deskription och tolkning inte bör ses som journalistiska dikotomier, utan tvärtom som nödvändiga beståndsdelar för att nyhetsmedierna ska kunna fullgöra sina demokratiska uppgifter.

Referenser

- Beckett, Charlie, & Deuze, Mark. (2016). On the role of emotion in the future of journalism. *Social Media + Society*, 2(3), 1–6.
- Coward, Rosalind. (2013). *Speaking personally: The rise of subjective and confessional journalism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Djerf-Pierre Monica & Weibull, Lennart. (2008). From public educator to interpreting ombudsman. Regimes of political journalism in Swedish public service broadcasting, 1925–2005. In: Jesper Ström- bäck, Mark Ørsten, & Toril Aalberg (red). *Communicating Politics. Political Communication in the Nordic Countries*. Gothenburg: Nordicom, 195–214.
- Fürsich, Elfride (2012). Lifestyle journalism as popular journalism: Strategies for evaluating its public role. *Journalism Practice*, 6(1), 12–25.

- Kristensen, Nete Nørgaard & Roosvall, Anna (2019, kommande). "The political in the cultural: Cultural dimensions of political communication", in Eli Skogerbø, Øyvind Ihlen, Nete Nørgaard Kristensen, Lars Nord (red). *Power, Communication and Politics in the Nordic Countries*. Göteborg: Nordicom.
- Kunelius, Risto. (2012). Varieties of realism: Durban editorials and the discursive landscape of global climate politics. I Elisabeth Eide & Risto Kunelius (Eds.). *Media meets climate: The global challenge for journalism*. Gothenburg: Nordicom, 31–48.
- Moe, H. (2008). Dissemination and dialogue in the public sphere: a case for public service media online. *Media, Culture & Society*, 30(3), 319–336.
- Nord, Lars. (2001). *Vår tids ledare. En studie av den svenska dagspressens politiska opinionsbildning*. Stockholm: Carlssons.
- Roosvall, Anna & Tegelberg, Matthew. (2018). *Media and transnational climate justice: Indigenous activism and climate politics*. New York: Peter Lang.
- Roosvall, Anna & Widholm, Andreas. (2016). Kulturljournalistik: Journalistik om kultur. I Lars Truedson (red). *Journalistik i förändring: Om mediastudiers innehållsanalys 2007 och 2014*. Stockholm: Institutet för mediastudier.
- Salgado, Susana & Strömbäck, Jesper. (2012). Interpretive journalism: A review of concepts, operationalizations and key findings. *Journalism*, 13(2), 144–161

- Sjøvaag, Helle. (2015). Hard news/soft news: The hierarchy of genres and the boundaries of the profession. I Matt Carlson & Seth Lewis (red). *Boundaries of Journalism*. London: Routledge.
- Soontjens, Karolin. (2018). The Rise of Interpretive Journalism: Belgian newspaper coverage, 1985–2014. *Journalism Studies*, 1–20.
- Wahl-Jorgensen, Karin. (2019). *Emotions, Media and Politics*. Cambridge: Polity Press
- Widholm, A. (2016). Mindre politik och mer dramatik?: Nyheter i public service och kommersiella medieföretag 2007 och 2014. I Lars Truedson (red). *Mediestudiers årsbok: Tillståndet för journalistiken 2015/2016*. Stockholm: Institutet för mediestudier.
- Widholm, Andreas, Riegert, Kristina & Roosvall, Anna. (2019). *Abundance or Crisis? Transformations in the Media Ecology of Swedish Cultural Journalism Over Four Decades*. Paper presenterat på International Communication Association (ICA), Washington DC, 24–28 maj, 2019.